

Oikeus ekologiaan, kaupunkiin ja demokratiaan

Eeva Berglund

Venturini, Federico & Değirmenci, Emet, Morales, Inés (toim.) (2019). *Social Ecology and the Right to the City*. Black Rose Books. 230 sivua.

Tämä kirja tuntui hämmentävän ajankohtaiselta pandemiakeväänä 2020. Sen avainviesti tuskin vanhenee jatkossakaan: ympäristöhaaste ja varsinkin kasvavia kaupunkeja piinaava demokratiavaje on kohdattava käsi kädessä.

Määrätietoisesti poliittisen kirjan kaikki 14 tekijää kantavat huolta sosiaalisen elämän ekologisista kytkennöistä, kukin omalla tavallaan. Kirjan toimittajat ovat aktiivisti-tutkijoita. Muista tekijöistä mainittakoon pitkän linjan aktivisti-kirjoittaja Suomesta, Olli Tammilehto, ranskalainen Magali Fricaudet, joka kirjoittaa selkeästi jatkuvan kasvupolitiikan ongelmista, sekä Kurdistanin radikaaleja poliittisia kokeiluja läheltä seuranneita kirjoittajia, kuten Havin Guneser ja Eleanor Finley.

Tähän alkuun on myös todettava, että yksi tekijöistä on arvioijan vanha tuttu, antropologian emeritusprofessori Brian Morris. Hänet tunnetaan laajasta antropologisesta tuotannostaan, mutta myös tutkimuksistaan liittyen anarkismin ja ympäristöliikkeen yhtymäkohtiin. Morris puretuuakin kirjassa juuri tähän kytkökseen, ja hänen tekstinsä yhdysvaltalaisesta Murray Bookchinista on kirjan parasta antia. Bookchinin ajattelua esittelevä luku myös pohjustaa muita sisältöjä ja auttaa suunnistamaan varsin polveilevan kokonaisuuden läpi. Katsaus teknologiaa ja teknologista yhteiskuntaa kriittisesti tutkineen Murray Bookchinin (1921–2006) perintöön on myös todella ajankohtainen. Aktuaaliseksi sen tekee globalisaatiokriittisyyden kasvu, vaikka teknologia ja teknologiausko ovatkin vielä voimissaan. Kirjoituksessaan Morris avaa selkeästi ja varsin myötämielisesti New Yorkissa syntyneen aktivisti-ajattelijan elämäntyön pääpiirteitä. Morris ei jätä Bookchinin ajatuksia kritiikin yläpuolelle, mutta hän korostaa niiden päivänpolttavuutta. Bookchin varoitti lankeamasta ajatteluun, joka redusoi mahdolliset ympäristönäkökohdat joko mystisyydeksi tai teknokratiaksi. Jo vuosikymmeniä sitten hän huomautti, että ympäristö kaikkialla on pitkälti synteettistä, teknologisen luovuuden muokkaamaa. Näin hänen kirjoituksensa enteilivät vahvasti *antroposeeni*-sanana sävyttämää vuosituhannen vaihteen käsitteistöä. Julkinen keskustelu ympäristöstä ja siihen liittyvien yhteisten asioiden hoitamisesta ovat viime

vuosikymmeninä vain hankaloituneet, mutta Bookchinin ajatusten äärelle palaaminen voisi selkiyttää tilannetta.

Sosiaalisen ekologian perinne liitetään helposti Bookchiniin, vaikka termin molemmat osat viittaavat helpotajuisesti ajattomiin asioihin, siis yhteisöön ja luontoon. Ympäristöliikkeen osana, sosiaalisen ekologian ytimessä on aina historiallinen analyysi ihmiskunnan ja luonnon alati muuttuvasta riippuvuudesta, unohtamatta kuitenkaan sitä tosiasiaa, että luonto on jo hyvin pitkään ollut teknologian lävistämä. Kuten tässäkin kirjassa osoitetaan, tämä puolestaan tarkoittaa, että ympäristöön on sisäänrakennettuna kulloinkin vallassa olleiden ihmisryhmien poliittisten päämäärien vaikutukset. Samalla sosiaalisessa ekologiassa on pyritty määrittelemään, mikä on utopiaa ja mikä tavoiteltavaa. (Itse ajattelen tätä esimerkiksi autoistumisen kautta: autoistuminen on muovannut paitsi ympäristöä myös moraalikäsitteitä niin, ettei liikenteen vähentämistä edes kuolemien ja tapaturmien poistamiseksi pidetä järkevänä.)

Sosiaalisen ekologian pääpiirteitä avaa kirjassa muun muassa alan veteraani Dan Chodorkoff. Hänelle jo sana ekologia on selkeästi poliittinen pikemminkin kuin luonnontieteellinen käsite, joka ankkuroituu pitkään eko-anarkistiseen keskusteluun. Tämän ajatuksen valossa Chodorkoff liittää luontevasti sosiaalisen ekologian ympäristöpoliittisena suuntauksena vieläkin selkeämmin poliittiseksi vaatimukseksi muovautuneeseen *oikeus kaupunkiin* (right to the city) -liikehdintään.

Kirjan kaikkia tekijöitä huolestuttavat onnistuneen kaupunkisuunnittelun kriteerit. Nykyään onnistuneiksi luokitellut rakennushankkeet tuottavat heidän mukaansa kolkkoa ja antiseptista ympäristöä, jota voi tuskin enää kaupunkimaiseksi kutsua. Bookchinin perintöä sosiaalisen ekologian edistäjänä on huomio, että kaupungeja on pitkään kehitetty ikään kuin urbaania ja sen ulkopuolista maailmaa erottamassa olisi jokin selkeä raja. Juurisyynä tähän ajatusharhaan kirjassa esitetään yksiselitteisesti kapitalismi. Tästä lähtökohdasta kumpuava kärkevä kritiikki varmaankarkottaa joitain potentiaalisia lukijoita. Aktivismiin vahvasti taipuvasta tyylistä huolimatta teokseen mahtuu hyvin erilaisia näkemyksiä ja paljon uutta. Teos tarjoaa tietoa niin yhteiskunnallisista liikkeistä kuin kaupunkien historiaa selkeyttävistä filosofisista käsitteistä.

Pois lukien Morrisin ja Chodorkovin luvut, joissa käsitellään Bookchinin sosiaalista ekologiaa, *Social Ecology and the Right to the City* käsittelee enemmän otsikon toista puolta, eli oikeutta kaupunkiin. Kiihkeän globaalien kaupunkirakentamisen kokemusta ja prosesseja leimaavat tietenkin yhä enemmän erilaiset protestiliikkeiden ja kansalaisaktiivisuuden muodot, joissa vastustaja kaiketi on ainakin paikallinen taloudellista voittoa tavoitteleva johto, jos ei kapitalismi

sinänsä, ja jossa alakynteen jäävät heikot – olivatpa ne keitä tahansa ja mitä tahansa – siis myös ei-inhimillinen luonto.

Ruohonjuuritason toimintaan viitataan useassa luvussa. Tulee selväksi, että tee-se-itse -henki ja toiminta esiintyvät hyvin erilaisina eri yhteyksissä. Toisaalta kirjan esimerkkejä ei heti tunnista edes sukulaisiksi sille kaupunkikulttuuria kohottavalle pohinälle, josta meillä Suomessa on totuttu puhumaan aktivismina. OIeellisempi ero on ehkä kuitenkin tyyllissä, joka ei kaihda vahvaa kritiikkiä. Tekijät kohdistavat huomionsa selkeästi nykykapitalismiin, eivätkä säästä sanojaan viitatessaan rakennussektoriin, joka toimii globaalisti hajautuneiden sijoittajien ehdoilla, siis kapitalistisesti, ja haurastuttaa paikallisia voimavaroja.

Loppujen lopuksi sosiaalinen ekologia saa teoksen myötä päivitetyn määritelmän, joka sopii aikamme kuumeiseksi kiihtyneeseen urbanisaatiokehitykseen: oikeus uudistumiskykyiseen luonnon ympäristöön on samalla vaatimus oikeudesta kaupunkiin — Henri Lefebvren tavoin ymmärrettynä. Asettamalla kaupungin ja muun ympäristön samalle viivalle kirjoittajat avaavat varsin erilaisia paikallisia haasteita ja aktivismin muotoja, mutta palaavat kerta toisensa jälkeen perusongelmaan, kasvuhakuiseen ja alueellisesti ekspansiiviseen kapitalismiin ja sen edistämään voimakkaaseen kaupungistumiseen. Liikkumalla esimerkiksi Kreikan finanssikriisin jälkeen nousseesta omaehtoisesta aktivismista intialaisiin *commons*-periaatteille perustuviin liikkeisiin ja muihin esimerkkeihin, teos nostaa esiin lukemattomia keskinäisiä riippuvuuksia. Vaikka kaupungit tarvitsevat kansainvälisesti liikkuvaa työvoimaa ja maantieteellisesti omituista ruoantuotantoa, eivät nämä milloinkaan ole olleet ongelmattomia, kaupunkielämän parhaasta nauttivaa ehkä eliittiä lukuun ottamatta. Kirja tuo esiin riippuvuusuhteita kaupunkien ja maaseudun välillä, joista jälkimmäinen on oikeastaan jo täysin valjastettu edellisen resurssivarannoksi. Nämä tiukat mutta vaiennetut tai piilotetut vuorovaikutukset ja kytkökset ovat juuri sellaisia asioita, joihin pandemian kourissa ihmiset ympäri maailmaa ovat havahtuneet ja jotka vaativat uudistamista.

Kirja pohjustaa juuri tällaista keskustelua. Epäilen kuitenkin, että lukijakunta muodostuu anarkistisen ajattelun vanhoista ystäväistä sekä kaupunkiaktivismin radikaalimpaan siipeen jo valmiiksi lukeutuvista. Näin lienee jo siksi, että toimitustyö on ollut aika kevyttä. Kukin teksti on varsin tekijänsä näköinen, eikä yhteistä viestiä ole päästy – tai haluttu – kovin pitkälle työstää. Näistä puutteista huolimatta on hienoa, että meille jotka etsimme aineksia kestävämmälle kaupunkipolitiikalle, on tarjolla vallankumouksellisen ajattelun hyviä puolia painottavia avauksia.